

Lasten Suometar.

— Lufemista Nuorisolle. —

N. 24.

Glokuussa

1857.

Kalevalan runot.

(Kats. n:o 23.)

Viime numerosta muistamme Lemminkäistä yffinänsä ei kutsutun Pohjolan häihin, waikka muuten kansa kaikki, yffin rujut ja rammattin oli sinne kutsuttu. Se pisti miehelle harmiksi ja hän päättää kutsumatta lähtea sinne, eikä kammo niitä montia surmia, jotka äiti sanoi häntä matkalla kohtaawan.

Lähtee matkalle ja ajaa aikaa vähäisen, niin näki teillä teirikarjan, joka hewosen edestä lehahti lentoon. Jäi hitusen höyheniä, ne kokosi Lemminkäinen ja pisti tas-kuunsa:

Ei tieä mikä tulisi,
Tapahuiksi taipalella,
Kaikki on tarpehen talossa,
Hywäksi hätäwarana.

Ajoi cellehen vähäisen, jo hepo hörösteleikse, luppakorma luonteleikse. Lemminkäinen nousee korjasta katsomaan, niin on kuin sanoi emonsa: poikitse hewon edessä tulinen kofsi, kofkessa tulinen luoto, jolla tulinen kofko istuu, häneltä fyhy, minne mieli mennä? — „Pohjolan pitoihin“, wastasi Lemminkäinen ja käksi kofkoa wälttymään syrjään vähäisen, jotta päässi siwutensa kulfemaan.

„Lasken celle matkamiehen“, sanoi kofko, „suun kautta samoamaan noihin pitihin pitoihin, iän kaisen istumihin“.

Mitä huoli Lemminkäinen, ei tuossa vielä kowin häitäillyt. Otiti teiren sulkaset taskustansa, ja hieroa hitus-teli sormien välissä; siitä syntyi teirikarja, koko parwi koppelotta, jotka syöksi kofolle suuhun. Sillä siitä selwittihe, pääsi päivän ensimmäisen.

Ajoi matkoa palasen, piirätteli pikkuruisen, jo oudostuwi oronen taaskin. Kohottihe katsomaan Lemminkäinen, niin on kuin emonsa sanoi: poikitti puolin tietä tulinen kuoppa edessä, se kuuraa kiveä, paateroa täynnä.

Mitä huoli Lemminkäinen, ukkoa rukoilewi, joka lähetti lunta noille kuumille kiville, joten pääsi siitä pulasta.

Ilman mitäkään estettä tuli siitä Pohjolan kujille, jossa susi ja karhu wahtaa weräjän suuta. Tiesipä newon näillekin Lemminkäinen. Otiti uhen willasta, hie-roa utusteli niitä kämmentensä keskessä, niin syntyi koko lauma lampahia, joihin kun sudet ja karhut käwiwät kimp-puun, itse ajoi esse matkaansa, kunne ennätti Pohjolan pihalle. Siihen oli rautainen aita rakettu, joka oli käärmehillä kiinnitetty, sifliiskoilla sidetty. Sen kyllä weitfellä rikkoi Lemminkäinen, waan kun portista sisään pääsi, käärmehillä käänteleikse.

Pitelämpy pirtin hirttä
Paskumpi paskaista portin,
Sata silmeä maolla
Tubat kieltä käärmehellä,
Silmät seulan suuruhiset.

Turhaan lukee Lemminkäinen siinä tavalliset käärmeeen asetussanat; ei totellut mato noita, yhä waan kähälee, subahteele suin ylös Lemminkäisen pään waralle. Wasta kun oli saanut sen synnyin sanoneekki, sirttelithe käärmehä tieltä ja autoi mennä matkamiehen.

Astuu siitä tupahan Lemminkäinen ja sanoo ylimielisesti:

„Terwe tänne tultuani,
Terwe terwehyttäjälle!
Kuules Pohjolan isäntä,
Disko talossa tässä
Ohria orosen purra,
Dlutta urohon juoa?“

Isäntä wastaa: „olewan kyllä tannerta orosen olla eikä häntäkään kiellettävän owen suussa seisomasta, jos sitwolla tuwassa olisi.“

„Eipä ennen isonikaan seisonut siällä sillä?“ sanoi Lemminkäinen ja sirtithe ylemmä, jossa istuithe rabin nenähän, että notkui allansa petäjäpenkki. Anoo sitte olutta

Juodaksensa, waan kuu ei saa kelvollista juomaa, jo pyytää isännältä rahalla ostaa. Tuo tuosta kowin syäntyi ja lauloi lammin lattialle sanoen Lemminkäiselle: Tuos' on joki juoaksesi, lampi laikutellaksesi”.

Baan Lemminkäinen wastasi, ei oswansa waimojen wassika jokiwettä juomahan, ja lauloi härän suuren kulfatarwen, joka juoda laikkaeli lammin. Pohjolan isäntä lauloi kyllä suden surmaksi lihawan sonnin, waan samassa sai Lemminkäinen walkean jäniksen sen sutosen suun edessä hyppimään, josta tämä ei muistanutkaan koko härkää. Näin kun kotwan aikaa olivat kumpanenkin wuoronsa laulaneet otuksia siihen toinen toisensa kanssa taistelemaan, hawaitti mieliharmiksensa Pohjolan isäntä ei wottawansaakaan Lemminkäistä loihtu-luwuisia. Silloin tempasi miekkansa seinältä ja waati Kaukoa miekkasille. No, eihän tuo tuota kiellä! Mittelivät, katseliwat noiden miekojen pituutta, oli pa pikkuisista pitempi miekka Pohjolan isännän, josta hänen tuli edellä iskeminen.

Pohjolan isäntä tawoittelee Lemminkäistä päälakehen, waan miekka kapsahutti orteen niin kowasti että orsi meni poikki.

„Min teki pahoa orret, jotta orsia osoitat?” kysyi pilkalla Kaukomietti ja pyysi Pohjolaisista pihalle tulemaan, jossa olisi parempi heidän tapella. Menttiin pihalle, lehmän talja lewitettiin pihalle, sen päällä seistäksensä. Siinä nyt Pohjolan poika istui kerran, istui toisen, kohta kolmasti rapasti; eipä oikein osoita. Wimmassa ei muistanut antaa iskuwuoroa Lemminkäiselle, joka, kun toki viimein sai iskeneeksi, ensi-iskulla kallon kaulalta siwalti, wei kun naatin naurihista. Sata oli seiwästä mäellä, tuhhat pystössä pihalla, saoin päitä seipähissä, yski on seiwäs ilman päättä; sen nenähän pani Pohjolan isännän pään.

Baan kun Pohjan akka lauloi miestä miekallista sata määrin hänen pään waralle, täytyi Lemminkäisen paeta Pohjolasta. Tulee kotiin ja tiedustelee äitiltänsä, kunne lähtisi piilemään Pohjan wäleä, jonka tie si pian koko joukolla tulewan häntä yffinäistä miestä wasten. Äiti nuhtelee häntä Pohjolaan lähtemästänsä, ehdottelee ensin yhtä ja toistaki waarallista piilopaikkaa ja neuwoo viimein lähtemään monen meren takaiselle saarelle, jossa myös isänsä ennen suurina sotawuostina oli rauhasssa elänyt. Sai kuitenkin ennen lähtöänsä wannoa walat waltiset, kahtena kesänä ei sotahan mennä.

Elelee rauhasssa koko kolme vuotta saarella tällä Lemminkäinen, kunnes taaskin täytyi lähteänsä saaren miehiä paheen, jotka tawattomalla käytöksellään oli suutut-

tanut. Merellä särkee iso myrsky laiwansa, itse pääsee uimalla maalle, josta saa uuden weneen ja laskee sillä kotirannoille. Waan mitenkä ei ollut tällä aikaa kaiffi tässä muuttunut!

Tunsi maat on, tunsi rannat,
Tunsi wanhat walfamansa,
Ei tunne tuwan aloa,
Seinän seisonta-sioa.
Jo tuos pa tuwan siialla
Nuori tuomikko tohisi,
Männikkö tupamällä,
Katajikko kaimotiellä.

Surumielin tätä turmiota katsellessa wirrkoi lieto Lemminkäinen:

Tuos' on lehto, joilla liikuin,
Kinet tuos pa, joilla kiikuin,
Tuos pa nurmet nukkeroimat,
Pientarehet piehtaroi mat,
Mitä wei tutut tupant,
Kuka kaunihit katokset?
Tuwa on poltettu poroksi,
Tuuli tuhkat forjannunna.

Loihe siitä itkemään poikaparka. Ei itkenyt tupaa eikä aittooa, itki tuttua tuwas pa armasta emoansa, jota jo pelkkää surmatuksi. Äiti kuitenkin elää ja asuu uudella paikalla korwen siäsä, josta Lemminkäineu suureksi iloksensa löytää hänen. Äiti kertoo, miten Pohjolan wäki oli tullut ja pannut tuwat poroksi; Lemminkäinen lupaa uudet, vielä paremmat tuwat tehda, kuin myös ki kostaa Pohjolan waiwoistansa, ja kertoo äitiltensä haus kasta elämästänsä piilo-aikana saarella.

Siitä kun oli saanut tuwat uudelleen tehdyksi, Lemminkäinen lähtee entistä sotatoweriansa Tieraa mukahan pyytämään Pohjolan sotaan. Tiera oli juuri nainut nuoren naisen, joka vielä ei olisi laskenut miestänsä näin waaralliseen työhön, waan huolitko aika-soturi waimosta eli muusta!

Lähtewät siitä laiwalla Pohjolaan purjehtimaan. Pohjolan emäntä laittaa kowan pakkasen vastaan, joka jäätää heidän laiwansa mereen, ja olisi wäyhällä kylmänyt itse laiwau urootkin, ellei Lemminkäinen olisi saanut häntä tehokkailla lu'uilla ja manauksilla luopumaan. Astuu towerinensa jäätä myöten rannalle, kiertää kauwan surkeassa tilassa korpia, nälkää nähden ja wilua kärkeen, kunnes viimein laati huolista hewoiset, murehista mustat ruunat, päitset päiwistä pahoisista, satulat salawihoisista ja ajaa ramuttelee kotitiloillensa.

Siihen Raufoni kadotan wirrestäni wiikomuaifi, itse wirren wierähytän, panen toiselle tolalle. (Jatketaan).

Millä missäkin ihminen henkensä elättää.

Nleiseen on hawaittu, etelämaiden asukkaiden nauttiwan enemmän kaswu-aineita ravinnossensa, kuin Pohjaiset kansat, jotka mieluisemmin syöwät lihaa ruu'aksensa. Wenäläinen sekä Suomalainen, Ruotsin, Tanskan ja Norjan kansat samate kuin Saksalainen ja warfinkin Englantilainen rakastawat liha-ruokaa, silloin kuin etelä Ranskasja, Italiasja, Kreekan ja Turkin maisja enemmiten nautitaan leipää, hedelmiä ja muita maan kaswaksia ravinnoksi. Wieläpä etelä-osasja Itä Indian maata elää monta monituista miljoonaa ihmistä, jotka eiwät elinlautenaan ota lihapalasta suuhunsa, se kun heidän uslossa pidetään syntinä. Joissakuuissa paikoin, warfinkin rantamaisja, owat kalat paraana ruokana. Waan nämä eiwät ole yhtä ruokawia kuin liha, josta syystä niitä aina on pidettykin paastoruokana kaikilla niillä uskolaisilla, jotka paastoa pitäwät.

Samate on hawaittu, kylmissä maisja ihmisen tarwitsewan enemmän ruokaa elääksensa, kuin lämpöisissä maanäärisissä; josta syystä laiwamiehetkin, kylmiin maihin matkustaessaan, ottawat mukaansa paljoa enemmän ruokaa, kuin minä lämpimiin seutuihin lähtiesänsä tarwitsewatkaan.

Eläimet syöwät ruokansa raa'alta semmoisena kuin se luonnon aitasja heille tarjoaksen. Waan ihminen on oppinut sitä keittämään, suolaa sekä muuta maustetta sekaan panemaan, sillä muka sitä maukkaammaksi, terveellisemmäksi saadaksensa. — Janotessaan juowat eläimet paljasta wettä mistä sattuu, silloin kuin ihminen wiljasta sekä hedelmästä walmistaa monenlaisia juomia, jotka kistaa lihoittawat ja ruumistansa wirtistiwät.

Sanotaan sanalaksussa että: „nälkä syömähän opetti“ ja samate woifi sanoa nälän opettaneen ihmistä kaikkea muutakin tekemään. Nälkänsä sammuttaaksensa rupest ihminen metsästäämään, kaloja pyytämään, maata raatamaan, wieläpä kauppa käymään ja mertaki purjehtimaan. Lufua on laskettu, wielä tänäki päivänä wiifi osaa ihmiskunnasta täytywän otsansa hiesjä raataa jokapäiwäistä leipää ansaitaksensa, silloin kun yhdelle osalle waan on suotu ilman watsan suruitta herrana eellä.

Kuumain maiden asukkaat owat paraiten näitä herroja, joita watsan surut ei huolehdu. Palmupuun siimesessä ma'ata lojottelewat, kunnos nälkä herättää syömään, jolloin wäältänjä poimiwat palmuhedelmän ja juo-

wat lähimmäisestä lähteestä wettä päälle. Suojansa rakentawat Bambuputtesta ja waatteita eiwät tarwitse ol- lenkaan muuta kuin riewun jonkun, millä lanteitansa peittäwät. Eräisjä Tyynen meren saarisja pidetään näitäkin pelkkinä yspeys-tawaroina ja ihmiset eläwät siellä Paratisin wiattomuudessa alastonna ja ilman suojatta. Ruu'asta ei tule hätää milloinkana. Misjä palmupuuta eli wiljaa ei kaswa, siinä tarjoaa Leipäpuu walmiita kaakkujaan nälkäisille.

Miten waiwaloinen ja rasktawo eiö ole, tähän wer-raten, metsämiehen, kalastajan sekä maanwiljeljänki elämä kylmissä maisja! Wuoden pitkään täytyy hänen otsansa hiesjä raataa suojan, waattehien ja leiwän hankeisja, jota hän tarwitseekin enemmän kuin Tyynen meren saarelaiset. Raskasta työtä kylmässä ilmassa tehdesään raukenewat muka ruumiinsa woimat wäleen, josta niitä ruu'alla aina pitää wirtistääksensä; silloin kuin itse luon-ton lämpimisissä maisja pakottaa ihmisen kohtuulliseen elämään. Sillä jos esimerkiksi Indian kuumassa maassa asuwa Hindualainen rupeisi Mongolin tawalla syömään kolme, neljää naulaa werestä lihaa murkinaksensa, niin kuolema hänet kohtaki perit.

Eskimolaiset pohjaisnuomasja Amerikasja ja Kamtsjatkalaiset Nastan itä-pohjaisissa osasja tarwitsewat raswaista ruokaa wilua wasten; josta syystä nämä kansat juowatkin walaskalan ihraa kuni sahtia ikään, keittäwät lientä siitä sekä hylkeen raswasta, ja jos laiwante-hiltä jolloukin saawat talityttelin, niin syöwät sen kokonansa suuhunsa ja sepä wasta heistä herkkua olitkin! — Syrian, Arapian ja Egyptin maalla syöpi köyhempi kansa eräitä lajia heinäsiirkoja, samoja, joita tiedämme Johannes kastajaniki kormessa syöneen. — Wähä-Nastiasja asui ennen muinaan Frygiläis-kansa, joka söi eräitä mato-lajia, jota ruokaa Amerikan Indianit wieläkin kuuluwat rakastawan. Sifiliskoja, joita viimeksimain-tussa maassa löytyy monta lajia, syöwät sinne muuttaneet Europpalaisetkin, ja käärmeitä, joiden paljas näkö jo inhottaa meitä, syöwät eräät Neekerilähet sekä Uuden-Hollannin alkuperäiset asukkaat.

Kalmukkilainen syöpi kuolleen hewoisen lihaa, hii-riä, peto-lintuja, ketun sekä suden lihaa, waan, ihmeeksi kyllä hän ei suwaitse koiraa eikä kärppää. Tungusilaiset ja Korjakkilaiset itä-Siperiasja rakastawat syöpä-läisiä, Samojedit kissoja sekä koiria. — Neekereista on elehwantin ja Krokodilin liha herkkua ja Gotentotit Abrikan eteläniemikkeessä käytäwät matoja ja muuriaisja ruokanansa. Drinoko-joen rannalla etelä Amerikasja

asuvat Indianit syöwät sawea, johon wähän tiputtawat kilpi-konnan ihraa sekaan mausteeksi. Näin muuttelehtaa ravinto-aineet ympäri maailmata, kunkin maan ja kansan luonteen mukaan.

Paraina ravinto-aineina pidetään toki wiljat, joita taas kasvaa eri-lajia eri-maissa. Euroopassa nautitaan enimmäiten nisua, ruista, ohraa sekä kauraa. Missä näitä wiljellään owat ihmiset tavallisesti muita siwistyneempiä, sillä nämä wiljat waativat kaswaaksensa työtä ja tarffaa huolta, joten ei pääse wiljeliän ruumiin eikä sielunkaan voimat welttoutumaan.

Etelässä Afrikan wiljellään enimmäiten Riisi-wiljaa, joka hywinä vuosina antaa sata jywää siemenestä waan jota ei syödä hapattamalla niinkuin meidän leipämme. Pian joka paikkafunnassa, jossa tätä wiljellään, on orjuus ja wäkiwalta aina ollut wallan päällä niinkuin itä-Indian ja Kiinan kohta sen todistaa, joissa kansa wuostuhansia on huokailnut orjuuden ifeessä ja aina pidetty kowassa kurissa itsewaltailta Ruhtinoiltaan.

Afrikan on Kuskus- eli Hirssi-wilja paraana elatus-aineena, joka wähällä työllä kasvaa runsaasti.

Amerikassa kasvaa mais-wilja, joka myöskään ei waadi paljon työtä satamäärin jälleen antaaksensa ne maahan kylwetyt siemenet. Kun Eurooppalaiset puoli-neljättä wuosifataa tätä ennen tulivat ensikerran Amerikkaan, ei ollut muita maanwiljelewä kansoja kuin Mejikolaiset ja Perulaiset; toiset kaikki oliwat williä joko metsämiehiä eli kalastajia. — Kuumassa osassa Amerikkaa syödään wiljan asemesta Manio- eli Kasfawejuurta, jonka mehu kylällä on makea waan myrkyllinen. Juuret raastetaan raastimella, mehu puserretaan pois ja jauhoista tehdään oiwa kaffaroita. Täältä hän ne meillä nyt jolyseiseen wiljellyt perunatkin owat syntyänsä.

Australian eli Polynesian saarelaiten ei huoli riistaa wiljelläkään, siellä kun leipäpuu kaswaa heille tarpeeksi asti leiwän-kaltaissa hedelmiään. Mais- sekä riisi-wiljan asemesta käyttäwät myös Saakupalmun hohkaista sydäntä, jonka jauhoista valmistawat kaffaroita. Ilmalikain on Luoja palmupuilla niin siunannut kuumaa ilmanalaa, jotta siitä saawat sen asujamet kaikki tarpeensa täytetyiksi; leiwät, jauhot, hedelmät ja yhsin werhot ja astiansakin. — Sitä wastoin owat lauhkean ilman-alan asukkaat saaneet ustampia lajia hedelmiä ja kaswakkia libaruunan kanssa waihetellaksensa: Tahtoopa itse lihakin pyyhä paraimmallaan tämän ilman alla, koska on hawaittu raawaan liban päiwäntasaajan seuduilla muuttuwan yhtä fitkeäksi kuin nahka.

Toiste ehkä puhumme wähän niistä juomista, jotka ihminen on oppinut valmistamaan wiljasta; hedelmistä ja muusta.

Gyena.

Gyena, jonka koti on Afrikassa ja länsi Afrikan, on suden näköinen ja melkeen samankokoinen peto, josta häntä eräissä paikoin sudeksi sanotaanki. Dypineet eroittawat heitä kahteen eri lajiin, joista toinen on karwaltansa harmaan-ruskea mustine juowine poiffipuolin ruumista, toisella on kellastawa, mustan täplikkäs turkki päällensä. Rumpasellakin on korkeakarwainen harjas nis-kassa, joka aina seisoo pystössä, häntä lyhyt, latuskan-läntä pääfallo ja julman kiulwat silmät päässä.

Päiwällä tätteikse tämä peto wuoren koloihin, joista yöllä aina lähtee ravintoansa etsimään. Ahwatta syömään hän ei kuitenkaan karkaa metsän otusten päälle muuten kuin jolloinkullon suuressä näljän tusfassa, hänen kun on paras herkkunsa eläinten perkeet ja raadot. Wieläpä kaiwaa usein ruumiit haudastaki ylös ja syöpi niitä ruo'aksensa, niinkuin kumasta tässä nä'ette. Sotat-aitojina kulkee heitä suuret joukot armeijain jälestä ja syöwät tappelus-tanterelta kulleet ruumiit suubunsa. Waiffa kylällä on inhetawaa mielestämme tämä, täytyy meidän kuitenkin tässäkin ihmetellä Luojan wiisaita sään-töjä, joka on määrännyt nämä eläimet forjaamaan näitä perkeitä ja raatoja, jotka mätänemissellään pianki saastut-taisiwal ilman näissä helteissä maissa wahingolliseksi ihmisen elää.

Tässä tahdon jutella teille lystin tarinan Gyenasta. Etelä Afrikassa on Kap niminen kaupunki, joka kuuluu Englannin alle. Tässä kaupunnissa sattui eräs piipart-kerran wähän hiwassa olemaan, jonkatähden towerinsa jättiwät hänen yöffi ulkopuolelle porttia, jotta siinä muka humalansa pois makaisi. Gyena, joka nältissään siitä siwutse kulki, näti miehen kadulla makaawan, luuli häntä kuolleheksi ja tarttui hampaihin häneen alkaen wiedä saalistansa luolaan pojille ruo'aksi, kun heräsi mies poh-melostaan ja hawaitti hämmästyksellä mihintä waaraan oli joutunut. Onneksi sattui pillinää vielä siwullan riip-pumaan, jolla nyt alkaakin täyhtä wäkeänsä soitella. Gyena, joka warmaanfin ei ollut kousana kuullut tämmöistä ääntä kuolleesta miehestä lähtewän, heitti saaliinsa sihen ja pötki kiireimmiten pakoon. Niin pääsi piipari siitä pulasta.

Toimitti: S—la.

Helsingissä

Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran Kirjapainossa.

Painoluwan antanut: L. Heimbürger.